

Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kadın ve Aile Araştırmaları Dergisi,
Ondokuz Mayıs University Journal of Women's and Family Studies

e-ISSN: 2791-6871, OKAD June 2022, 2 (1): 113-126

Kadın Algısında Devrim: Kur'an

Revolution in the Perception of Women: Qur'an

Mehmet YAZICI¹

¹Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Samsun
• mehmetyazici@omu.edu.tr • ORCID > 0000-0001-5587-2437

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Derleme Makalesi / Review Article

Geliş Tarihi / Received: 11 Şubat / February 2022

Kabul Tarihi / Accepted: 13 Şubat / February 2022

Yıl / Year: 2022 | **Cilt – Volume:** 2 | **Sayı – Issue:** 1 | **Sayfa / Pages:** 113-126

Atıf/Cite as: Yazıcı, M. "Kadın Algısında Devrim: Kur'an", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kadın ve Aile Araştırmaları Dergisi* 2(1), Haziran 2022: 113-126.

KADIN ALGISINDA DEVRİM: KUR'AN

ÖZ:

Kadın konusu her şeyden önce bir insan hakları konusudur. Bu bağlamda tarihsel arka plana bakıldığında özellikle medeniyeti meydana getiren yerleşik toplumlarda kadının, insan hakları bağlamında değerlendirilmediği görülecektir. Antik Mısır, Sümer, Akat, Babil, Asur, Hitit, Kadim Hint, Çin ve Antik Yunan medeniyeti, Roma ve Pers İmparatorluğu gibi yazılı bir kültür mirası bırakan bu medeniyetler incelendiğinde sosyal hayatın içinde köleliğin bir fenomen olduğu ve eğer asil bir soya sahip değilse kadının sosyo-ekonomik ve siyasal anlamda toplumda hiçbir yerinin olmadığı açık bir biçimde görülmektedir. Antropolojinin gelişmesiyle yapılan güncel çalışmalarda göçebe ve bazı ilkel kabilelerin sözlü kültürde yaşattığı mitler ve ulaşılan arkeolojik verilerden hareketle kadının değeri noktasında bazı ender bakış açılarına ulaşılmış olsa da insanlık tarihi, kadın hakları bağlamında okunduğunda, haksızlığın tarihi olarak tanımlanabilir. Kur'an yazılı bir metin olarak bu bağlamda değerlendirildiğinde kendisinden önceki kadın algısını bütünüyle yıkan ve yeniden inşa eden bir metindir. Kur'an insanlar arasında yaratılışa, soya ve cinsiyete bağlı üstünlük algısını yıkarak üstünlüğü Tanrı'ya ve onun sosyal hayatı düzenlemek için koyduğu yasalara karşı sorumluluk taşımak olarak belirlemektedir. Kur'an'a göre insanlarla Tanrı arasında aracı yapılar yoktur. Her bir insan doğrudan Tanrı'nın muhatabıdır ve yaşamı boyunca yapıp etmelerine karşı yalnız Tanrı'ya ve onun bütün insanlığa ulaştırmış olduğu yasalarına karşı sorumludur. Kur'an kendisinden önceki metinlerin aksine sorumluluk taşıma noktasında cinsiyet ve soy ayrımı yapmamaktadır. Ayrıca kadını toplumun bir ferdi olarak kabul eden ve sosyo-ekonomik haklarını güvence altına alan ilk hukuk metnidir.

Anahtar Sözcükler: Kur'an, Kadın, Devrim, Hak.

REVOLUTION IN THE PERCEPTION OF WOMEN: QUR'AN

ABSTRACT

Women's issues fall under human rights. In this context, when historical background is taken into consideration, it can be easily seen that women's issues were not evaluated as an issue of human rights in settled and civil societies. When ancient Egyptian, Sumerian, Akkadian, Babylonian, Assyrian, Hittite, ancient India, Chinese and Greek civilizations and Roman and Persian Empires, which left a written cultural legacy, are examined in terms of social order, it can be seen that slavery was a phenomenon in social life and if a woman did not have a noble lineage, she did not have a position in society in socio-economic and political sense. Due to the

developments in anthropology, recent researches put forward that with reference to the myths as the products of oral culture in nomadic and primitive clans and archeological data, opinions about the value of women can be presented. However, the history of humankind, when reviewed in terms of women's rights, can be defined as the history of injustice. As a written text, when the Qur'an is studied, it can be regarded as a text which destroys and rebuilds the previous perceptions concerning women. The Qur'an attributes supremacy to God by destroying the perception of supremacy attributed to sex, ancestry and genesis and makes people responsible for the laws established by God in order to organize the social life. According to the Qur'an, there is no intermediary between people and the God. Each person is directly related to God and only responsible to God and the laws established by God. Contrary to earlier texts, the Qur'an does not discriminate on the basis of gender and lineage in the matter of bearing responsibility., it can be regarded as the first text of law which accepts women as the members of society and which guarantees the socio-economic rights of women.

Key Words: Qur'an, Woman, Revolution, Right.

GİRİŞ

Kur'an, kullandığı dil ve üslup ile her bir insanı doğrudan muhatap alır. Kur'an, Tanrı ile insan arasında doğrudan bir bağı var olduğunu ifade ederek insanın bu bağı farkına varmasını, unuttuğu bu bağı hatırlamasını ve bu bilinçle hareket etmesini öğütler. Kur'an'ın bu üslubu Tanrı ile insan arasındaki bütün aracı yapıları ortadan kaldırmaktadır. Bu değişim Kur'an'dan önce zihinlerde var olan, Tanrı'dan insanlara doğru dikey hiyerarşik yapıyı yıkarak yerine Tanrı'ya karşı insanlar arasında yatay bir eşitliği getirmektedir. Kur'an'a göre Tanrı bütün insanlara eşit mesafede yakındır ve insanlar arasındaki değer farkı Tanrı'dan kaynaklı değil insanın kendisini Tanrı karşısında konumlandırma biçiminden kaynaklanmaktadır. İnsan, tam da bu noktada, Tanrı karşısında kendi varlığını konumlandırma noktasında özgürdür.^[1]

Kur'an, tarihsel olarak kadını toplumun bir ferdi olarak kabul eden ve sosyo-e-konomik haklarını hukuksal olarak güvence altına alan ilk metindir. Hukuk metni olarak sorumluluk taşıma noktasında kendisinden önceki metinlerin aksine kadın erkek ayrımı yapmamaktadır. Kur'an'ın kadın algısında yapmaya çalıştığı devrimi doğru okuyabilmek için Kur'an öncesi yazılı kaynaklarda kadının nasıl tanımlandığına bakmak gerekmektedir. Çünkü bugün kadına dair İslam'a ait olduğu sanılan algıların kaynağı, Kur'an'a ya da peygamberin yaşantısına değil Doğu, Batı fark

[1] Bakara, 186. Hûd, 61. Kâf, 16. Vâkıa, 85. Abese, 12.

etmeksizin insanlığın öteki olanı düşmanlaştıran ve gücü esas alan ortak kültürel mirasına dayanmaktadır.

Hammurabi Kanunları

Yazılı olarak kadının toplumsal yerinden bahseden ilk metin Babil Kralı Hammurabi'nin MÖ. 1760'da yazdırdığı yasalardır. Köleliğin yasallaştırıldığı bu kanunlarda^[2] kadın da bir birey olarak değil bir mülk olarak tanımlanmıştır. Örneğin başlık parası yasal bir uygulama haline getirilmiştir. Evlilik yapacak erkeğin, evleneceği kadının babasına maddi bir bedel ödemesi gerekmektedir.

“Kayınpederinin evine menkul mal getiren ve başlık parasını ödeyen herhangi bir kişi başka bir karı ararsa ve kayınpederine “senin kızını istemiyorum” derse kızın babası onun getirdiği her şeyin sahibi olur”^[3]

“Bir kimse kayınpederinin evine taşınır mal getirir ve karısı için başlık parası öderse ve ondan sonra kızın babası “sana kızımı vermeyeceğim” derse kendisi ile birlikte getirdiği her şeyi geri götürür”^[4]

Kadının bir birey olarak değil bir mülk olarak değerlendirilmesinin diğer bir kanıtı yasalarda bir erkeğin borcunu ödeyemediği durumda bu borca karşılık eşi ve çocuklarının haciz edilebilmesidir.

“Eğer bir adamı, ödemediği borç yüzünden bir başka adam yakaladıysa, yakalanan adam karısını, oğlunu veya kızını para karşılığı kendi yerine veriyse veya hepsi hizmet için verildilerse, satın alanın evinde veya hizmet karşılığı tutanın evinde üç yıl çalışacaklar, dördüncü yılda kendilerine özgürlükleri verilecektir”^[5]

Hammurabi Kanunları'nda kadın erkeğin mülkü olarak görüldüğü için kadının boşanmak istemesi ya da kocasını ihmal etmesi hukuksal açıdan suç olarak tanımlanmıştır. Ancak evlilik devlete karşı hukuki bir sözleşme olarak kabul edildiği için erkek sorumluluklarını yerine getiremediğinde kadına boşanma hakkı tanınmıştır.

“Bir adamın birlikte yaşadığı karısı onu terk etmek isterse, borç altına sokarsa, evini virane haline getirirse ve kocasını ihmal ederse yargı kararıyla suçlu bulunur. Kocasını onun serbest kalmasını teklif ederse kendi yoluna gider ve ayrılma parası olarak kadına hiçbir şey ödemez. Kocası

[2] Hammurabi Kanunları 1, 7, 15-20, 116-119, 129, 140, 146, 171, 175, 176, 199, 205, 217, 219, 220, 223, 226, 227, 231, 252, 278-282.

[3] Hammurabi Kanunları 159

[4] Hammurabi Kanunları 160

[5] Hammurabi Kanunları 117

onun serbest kalmasını istemezse ve başka bir kadın alırsa kocasının evinde hizmetçi olarak kalır"^[6]

"Bir kadın kocası ile kavga ederse ve ona "benim için uygun biri değilsin" derse bu peşin hükmünün nedenlerini ileri sürmek zorundadır. Eğer kadın suçsuzsa ve onun payına düşen bir hatası yoksa; buna karşılık kocası onu terk etmiş ve ihmal etmişse, o zaman bu kadına hiçbir suç ithaf edilemez, çeyizini alır ve babasının evine geri döner"^[7]

"Eğer kadın masum değilse ve buna rağmen kocasını terk etmiş, evine bakmamış ve kocasını ihmal etmişse bu kadın suya atılır"^[8]

Mezopotamya'da kültürel olarak tek eşlilik yaygın olsa da Hammurabi Kanunları'nda mülk olarak görülen kadın kendisine yüklenen görevleri yerine getirmediğinde erkeğe ikinci bir eş alma hakkı tanınmıştır. Ayrıca kadın kalıcı bir hastalığa yakalanmışsa da erkek ilk eşine bakmak şartıyla ikinci bir eş alabilir.^[9]

"Bir adam bir kadın alır da kadın hastalığa yakalanırsa ve adam ikinci bir kadın almak isterse hastalığa yakalanan karısını boşayamaz; bunun yerine onu inşa ettiği bir eve yerleştirir ve yaşadığı sürece ona yardım eder"^[10]

Kendisini "adaletin hükümdarı" olarak tanımlayan Hammurabi'nin, kadını eşya gibi gören ve köleliği meşrulaştıran bu yasaları adaleti gözetmek için oluşturduğu düşünüldüğünde o dönemde pratik yaşamda kölelere ve kadınlara karşı nasıl davranıldığı tahayyül bile edilememektedir. Ayrıca neredeyse 4000 yıl geçmesine rağmen Hammurabi'nin yasalarında ortaya koyduğu zihniyetin bugün bile yaşayabiliyor olması eğitim meselesinin toplumlar için ihmal edilemeyecek ve şansa bırakılmayacak kadar mühim bir konu olduğunu gözler önüne sermektedir.

Tevrat

Kadının toplumsal yeri ve hakları bağlamında zihniyet inşa eden diğer önemli metin ise MÖ. 16. yüzyılda yazıya geçirildiği tahmin edilen Tevrat'tır. Yahudi ve Hristiyanlar tarafından Eski Ahit olarak kabul edilen Tevrat'ın günümüzdeki hali Yahudi kavminin tarihini mitsel biçimde anlatan bin sayfalık bir metindir. Kur'an, Tevrat'ın Tanrı tarafından indirilen kutsal kitap olduğunu Hz. Musa'ya verilene vurgu yaparak kabul eder. Ancak Kur'an'ın iddiası kendisinin indiği dönemde insanların elinde bu-

[6] Hammurabi Kanunları 141

[7] Hammurabi Kanunları 142

[8] Hammurabi Kanunları 143

[9] Hammurabi Kanunları 144-149

[10] Hammurabi Kanunları 148

lunan kutsal metinlerin tahrif edildiği yönündedir. “Vay, Kitabı elleriyle yazıp, sonra da onu az bir değere satmak için, “Bu Allah katındadır” diyenlere! Vay ellerinin yazdıklarına! Vay kazandıklarına!” (Bakara, 79). “Onlardan bir topluluk da Kitap’tan olmayan bir şeyi Kitap’tan sanmanız için, Kitap üzerinde dillerini eğip bükerler ve “Bu Allah katındandır” derler. Oysa o Allah katından değildir. Onlar bile bile Allah hakkında yalan söylemektedirler” (Âl-i İmrân, 78). Tevrat’ın tahrif edilen bir kitap olduğunun en bariz kanıtı Tevrat’ın insana ve kadına olan bakışıdır. Tevrat’ın giriş bölümü olan yaratılış bahsinde ilk insan olarak Adem’in Tanrı’nın suretinde yaratıldığı, kadının çok daha sonra Adem’e yardımcı olması için yaratıldığı ifade edilir.

“RAB Tanrı Aden bahçesine bakması, onu işlemesi için Adem’i oraya koydu. Ona, “Bahçede istediğin ağacın meyvesini yiyebilirsin” diye buyurdu, “Ama iyiyle kötüyü bilme ağacından yeme. Çünkü ondan yediğin gün kesinlikle ölürsün.

Sonra, “**Adem’in yalnız kalması iyi değil**”, “**Ona uygun bir yardımcı yaratacağım**” dedi.

RAB Tanrı Adem’e derin bir uyku verdi. Adem uyurken, RAB Tanrı onun kaburga kemiklerinden birini alıp yerini etle kapadı. **Adem’den aldığı kaburga kemiğinden bir kadın yaratarak** onu Adem’e getirdi.

Adem, “İşte bu benim kemiklerimden alınmış kemik, etimden alınmış ettir” dedi, “Ona ‘Kadın’(İşa) denilecek, çünkü o ‘adam’(iş)dan alındı.” (Tekvin, 2).

Tevrat yaratılış bahsinde Tanrı’nın insana verdiği konumu kaybetmesinin nedeni olarak kadın gösterilmektedir.

“RAB Tanrı’nın yarattığı yabani hayvanların en kurnazı yıldı. Yılan kadına, “Tanrı gerçekten, ‘Bahçedeki ağaçların hiçbirinin meyvesini yemeyin’ dedi mi?” diye sordu.

Kadın, “Bahçedeki ağaçların meyvelerinden yiyebiliriz” diye yanıtladı, Ama Tanrı, ‘Bahçenin ortasındaki ağacın meyvesini yemeyin, ona dokunmayın; yoksa ölürsünüz’ dedi.”

Yılan, “Kesinlikle ölmezsiniz” dedi, “Çünkü Tanrı biliyor ki, o ağacın meyvesini yediğinizde gözleriniz açılacak, iyiyle kötüyü bilerek Tanrı gibi olacaksınız.”

Kadın ağacın güzel meyvesinin yemek için uygun ve bilgelik kazanmak için çekici olduğunu gördü. Meyveyi koparıp yedi. Yanındaki kocasına verdi, o da yedi. İkisinin de gözleri açıldı. Çıplak olduklarını anladılar. Bu yüzden incir yaprakları dikip kendilerine önlük yaptılar.

Derken, günün serinliğinde bahçede yürüyen RAB Tanrı'nın sesini duydular. O'ndan kaçıp ağaçların arasına gizlendiler. RAB Tanrı Adem'e, "Neredesin?" diye seslendi.

Adem, "Bahçede sesini duyunca korktum. Çünkü çıplaktım, bu yüzden gizlendim" dedi.

RAB Tanrı, "Çıplak olduğunu sana kim söyledi?" diye sordu, "Sana meyvesini yeme dediğim ağaçtan mı yedin?"

Adem, "**Yanıma koyduğün kadın** ağacın meyvesini bana verdi, ben de yedim" diye yanıtladı.

RAB Tanrı kadına, "Nedir bu yaptığın?" diye sordu.

Kadın, "Yılan beni aldattı, o yüzden yedim" diye karşılık verdi.

Bunun üzerine RAB Tanrı yılanı, "Bu yaptığından ötürü bütün evcil yabanıl hayvanların en lanetlisi sen olacaksın" dedi, "Karnın üzerinde sürünecek, yaşamın boyunca toprak yiyeceksin. **Seninle kadını, onun soyuyla senin soyunu birbirinize düşman edeceğim. Onun soyu senin başını ezecek, sen onun topuğuna saldıracaksın.**"

RAB Tanrı kadına, "Çocuk doğururken sana çok acı çektireceğim" dedi, "Ağrı çekerek doğum yapacaksın. Kocana istek duyacaksın, o seni yönetecek."

RAB Tanrı Adem'e, "Karnın sözünü dinlediğin ve sana meyvesini yeme dediğim ağaçtan yediğin için toprak senin yüzünden lanetlendi" dedi, "Yaşam boyu emek vermeden yiyecek bulamayacaksın. Toprak sana diken ve çalı verecek, yaban otu yiyeceksin. Toprağa dönünceye dek ekmeğini alın teri dökerek kazanacaksın. Çünkü topraksın, topraktan yaratıldın ve yine toprağa döneceksin" (Tekvin, 3).

Tevrat'ta ayet olarak verilen bu pasajlarda Adem'e ağacın meyvesini yemesi durumunda öleceğini söyleyerek Adem'i korkutan ve yalan söyleyen bir Tanrı figürü, Tanrı'nın insana yasak kıldığı şeyde insana üstünlük veren bir şey olduğu fikri, kurnazlığı ile şeytanlaştırılmasına rağmen dürüst ve doğruları söyleyen bir yılan tasvir edildiği gibi kadına karşı nefret söylemini oluşturacak felsefi bir zemin oluşturulduğu da açıkça fark edilmektedir.

Tevrat sonrasında oluşturduğu bu zemin üzerine adeta bir kadın düşmanlığı inşa etmektedir. Yahudi medeni kanunu olan Talmud'ta şöyle bir ifade geçer; "Her erkeğin günde bir defa şu üç konuda şükür duasını dile getirmesi gerekir: Tanrı'nın

kendisini İsrailoğlu'na mensup kıldığı, kadın olarak yaratılmadığı ve kendisini cahillerden yapmadığı için"^[11]. Erkek egemen bir kültürün ürünü olan bu alıntılara daha pek çok örnekler verilebilir. Tevrat'ta bakirelik, adet, evlilik ve boşanma gibi konularla ilgili akla vicdana sığmayacak pek çok hüküm vardır.

İncil

Hız. İsa peygambere indirildiği kabul edilen İncil'in bugün elimizdeki hali onun ölümünden sonra kaleme alınmıştır. Öğrencileri tarafından yazılan metinler bir araya getirilmiş ve Tevrat'ın Tanrı ile Yahudiler arasında Eski Ahit olarak kabul edilmesine karşılık İsa'nın da aynı soydan olduğundan hareketle Yeni Ahit adıyla kitaplaştırılmıştır. Bugün Kitabı Mukaddes adı altında Tevrat ve İncil bir arada basılmaktadır. Dikkatli incelendiğinde Tevrat'ın yaratılış bahsinde oluşturduğu felsefe İncil'de de aynen korunmaktadır. Eski Ahit'te ilk günahla özdeşleştirilen kadın algısından hareketle Yeni Ahit, kadından doğan her bebeği günahkâr kabul eder. İncil'e göre insanların yaşadığı bu zorlu hayat kadının işlediği o günahın kefaretidir.^[12] Her doğan bebek bu günahı arınması için vaftiz edilir, yıkanır. Ancak Yeni Ahit'e göre kadının doğarken vaftiz edilmesi de yeterli değildir. Kadının bu kadim günahından arınabilmesi için ya doğum yapması ya da bekaretini koruyarak kendini Tanrı'ya adanması, ruhban olması gerekir. "Aldanan da Âdem değildi, kadın aldanıp suç işledi. Ama doğum yapıp kurtulacaktır; yeter ki, sağduyuyla iman, sevgi ve kutsallıkla yaşasın"^[13]

Yeni Ahit'e göre kadın erkeğin karşısındaki alt konumunu bilmelidir. Dini dahi olsa toplantılara katılmamalı, eğitim almamalı, evinde kalmalıdır^[14]. Ayrıca Yeni Ahit'te kadının örtünmesi de mahremiyetle ilgili bir mesele değil bütünüyle kadının erkeğin karşısındaki konumunu bilmesi ile ilgilidir.

"Erkek başını örtmemelidir. Çünkü erkek Tanrı'nın benzeyişinde olup Tanrı'nın yüceliğini yansıtır. Kadın ise erkeğin yüceliğini yansıtır. Çünkü erkek kadından değil, kadın erkekten yaratıldı. Erkek kadın için değil, kadın erkek için yaratıldı. Bu nedenle ve melekler uğruna kadının başı üzerinde yetkisi olmalıdır"^[15]

Tevrat'ın ve İncil'in elimizdeki nüshalarının ilahi kaynaklı olmadığını en büyük delili insanın yaratılışına ve kadına ilişkin söylemleridir. Sözlü ya da yazılı olarak günümüze ulaşan anlatılarda tür olarak insanın zayıf olduğu yönlerinin kadınıla özdeş-

[11] Talmud, Menahot, 43b; Gündüz, A. (2014). *Eski ve Yeni Ahit'in Kadın Anlayışına Mukabil Kur'an Medeniyeti*. Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı 32. S. 87.

[12] Pavlus'tan Timoteos'a Birinci Mektup, 2.

[13] Pavlus'tan Timoteos'a Birinci Mektup, 2:15.

[14] Gündüz, A. (2014). *Eski ve Yeni Ahit'in Kadın Anlayışına Mukabil Kur'an Medeniyeti*. Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı 32. S. 94.

[15] Pavlus'tan Korintliler'e Birinci Mektup, 11:7-9.

leştirilmesi ulaşılan bu bilgilerin erkeklerin tasarımı olduğunun ispatı niteliğindedir. İnsanın zayıf olduğu yönlerinin kadınla özdeşleştirilmesi meselesi herhangi bir kültüre özgü bir durum da değildir. Antik Mısır'da, Antik Yunan'da açıkça görülen bu durum kültürle değil insan psikolojisi ile açıklanabilir. Sorumluluğu üzerine almama ve bir düşman sayma kadın erkek fark etmeksizin bir insan davranışıdır. İnsanlık tarihine ilişkin elimizdeki yazılı kaynağın neredeyse tamamı erkek egemen algıların ürünleri olduğu için kadın her fırsatta kötülükle veya eksiklikle özdeşleştirilmiştir.

KADIN ALGISINDA DEVRİM: KUR'AN

Kur'an'da Yaratılış

Kur'an öncelikle bir eleştiri metnidir. Kendisinden önceki Tanrı, evren, insan tasarımına ve din anlayışına şiddetli bir eleştiri getirmektedir. Kur'an'ın algılarda yaptığı ilk devrim evrenin ve insanın yaratılışına ilişkindir. Tanrı'nın var olanları yoktan var ettiğini, var olanların ayrı bir töze sahip olmadığını dile getirir.

“O Allah'tır, her şeyi yaratan yoktan var edendir. Var ettiğinin ilk örneklerini oluşturandır, yarattığı ilk örneklerle suret giydirendir. En güzel isimler ve tüm mükemmellikler O'na aittir. Göklerde ve yerde olan her şey O'nun koyduğu yasaya göre hareket eder. Çünkü O, her işinde mükemmel olan ve her hükmü doğru olandır” (Haşır, 24).

Var olanların ayrı bir töze sahip olmaması demek, mutlak olanın yalnız Tanrı olduğu, onun dışında var olan her şeyin geçici olduğu anlamına gelir. Bu bakış açısı aynı zamanda mutlak anlamda değerli olanın yalnızca Tanrı olduğu, O'nun dışında var olanlara ilişkin bütün değerlendirmelerin izafi olduğu anlamına gelir. Kur'an'a göre insanın yaratılışı da izafi olan bu alemin içinde gerçekleşir.

“Andolsun ki, insanı süzölmüş çamurdan yarattık” (Mü'minün, 12).

“Sizi yerden, topraktan yarattık. Yine sizi oraya döndüreceğiz. Bir kez daha sizi oradan diriltip çıkaracağız” (Tâhâ, 55).

Kur'an birçok yerde insanın topraktan, sudan, değersiz bir sıvıdan yaratıldığını dile getirir^[16]. Bu ayetlerin tamamındaki vurgu insanın yaratılış olarak bir üstünlüğe sahip olmadığıdır. Evrendeki şeyler neyden meydana gelmişse tür olarak insan da belirli bir süreç içerisinde aynı şeyden yaratılmıştır.

“Hakikat şu ki, insan sözü edilecek bir varlık oluncaya kadar aradan birçok zaman geçmiştir. Biz insanı katmerli bir karışım olan hayat tohumundan yarattık.

[16] En'âm, 2. Hicr, 26, 28. Nahl, 4. Tâhâ, 55. Hac, 5. Mü'minün, 12,13. Furkan, 54. Rûm, 20. Fâtır, 11. Yâsîn, 77. Saffât, 11. Sâd, 71. Mü'min, 67. Mürselat, 20. Abese, 19. Alak, 2.

Onu sınava tabi tutmayı diledik ve onu hakkı duyabilen, görebilen ve anlayabilen bir varlık kıldık. Ona doğru yolu gösterdik; ister görevini yapar, isterse o yolu görmezlikten gelir” (İnsan, 1-3).

Kur’an’da yaratılış bir sürece karşılık gelir. Beşer olan canlı türü, insan sıfatını belirli bir yaratılış sürecinin sonunda kazanmıştır

“Hani Rabbin meleklerle “Ben kupkuru bir çamurdan, şekillendirilmiş kara balçıktan ölümlü bir varlık yaratacağım.” demişti. “Ben ona güzel bir şekil verip ona ruhumdan üflediğimde/ ona vahiyden bir pay verdiğimde, siz hemen ona secde edecek/onun hizmetine gireceksiniz” (Hicr, 28-29).

İnsanın yaratılanlar içinde anılmaya değer bir varlık oluşu Tanrı’nın onu muhatap almasından sonra başlar. Kur’an’a göre adı Âdem olan peygamber, yaratılan ilk beşeri değil, vahye muhatap olan ilk insanı temsil eder.

“Bir zamanlar Rabbin meleklerle: “Ben yeryüzünde bir halife tayin edeceğim.” demişti. Melekler de “Yeryüzünde bozgunculuk yapan ve kan dökenlerden birisini mi halife tayin edeceksin? Oysa biz seni durmadan ve övgü ile tespih ve takdis ediyoruz.” dediler. Allah, “Ben sizin bilmediklerinizi biliyorum.” dedi” (Bakara, 30).

Kur’an’da Cinsiyet

Kur’an’ın yaratılışa ilişkin anlatısı cinsiyeti değil tür olarak insanı esas almaktadır. Kur’an’da tür olarak insanın yaratılışı nasıl maddi olanla ve süreçle açıklandığına cinsiyetin oluşumu da aynı biçimde ifade edilir.

“Allah, sizleri topraktan, sonra bir damla sudan yarattı. Sonra sizi çift kıldı” (Fâtır, 11).

“Şâni ne yücedir O’nun ki, yeryüzünün tüm bitkilerini, insanların biz-zat kendilerini ve hakkında henüz hiçbir bilgiye sahip olmadıkları şeyleri çifter çifter O yarattı” (Yâsîn, 36).

Kur’an’da Tevrat temelli “kadının erkek için yaratıldığı^[17]” söyleminin Tanrı’ya ait bir söz olmadığına ve hiçbir insanın bir başka insana yaratılıştan gelen özsel bir üstünlüğü olmadığına delil olarak şu ayetler yer almaktadır;

“O, sizi tek bir özden/candan yarattı, onun teskin olup huzur bulması için aynı özden/candan eşini var etti” (Ârâf, 189).

“Ey insanlar! Sizi bir tek candan yaratan, o candan kendi eşini yaratan

[17] Tekvin, 2:19.

ve bu ikisinden çok sayıda erkekler ve kadınlar türeten Rabbinize karşı gelmekten sakının” (Nisâ, 1).

“Ey insanlık! Elbet sizi bir erkekle bir dişiden yaratan Biziz; derken sizi kavimler ve kabileler haline getirdik ki tanışabilesiniz. Elbet Allah katında en üstünüünüz, O'na karşı sorumluluk bilinci en güçlü olanınızdır; şüphe yok ki Allah her şeyi bilir, her şeyden haberdardır” (Hucurât, 13).

Kur'an'da Yasak Ağaç Kıssası

Tevrat'ta yer alan yasak ağaç hadisesi, dünya hayatını Havva'nın eşine işletmiş olduğu günahın kefareti olarak tanımlayarak hem gizli bir kadın düşmanlığını hem bu dünya hayatının değersizliğini temellendiren bir hikâyeye dönüştürülmüştür. Üstelik insanı adeta Tanrı'nın eğlenmek için yarattığı bir oyuncak gibi tasarlamakta, yeryüzünde tür olarak insanın seçilmiş olmasını ve sınava tabi tutulmasını kıymetsizleştirmektedir. Kur'an'da yasak ağaç hadisesi adeta bütün bu yanlış algılara cevap olarak geniş bir biçimde anlatılmaktadır.

“Ve ey insanlar! Sizi yeryüzüne, gerçekten rahat ve huzurlu bir vaziyette yerleştirdik ve size orada geçiminizi sağlayacak şeyler verdik. Hal böyleyken, ne kadar da az şükrediyorsunuz!” (A'râf, 10).

“Doğrusu sizi yarattık, sonra sizi biçimlendirdik, ardından meleklerle dedik ki: “Âdem lehine emre âmâde olun!” Hemen emre âmâde oldular, İblis hariç: o emre âmâde olanlar arasında yer almadı.” (A'râf, 11).

(Allah) sordu: “Sana emrettiğim zaman seni emre âmâde olmaktan alıkoyan neydi?” (İblis) cevap verdi: “Ben ondan üstünüm; (çünkü) beni ateşten yarattın, oysa onu balçıktan yarattın!” (A'râf, 12).

(Allah): “Öyleyse in o bulunduğu yerden!” dedi, “Çünkü orada büyüklük taslamak senin haddine düşmez! Hadi, çık git artık! Çünkü sen aşağılık birisin!” (A'râf, 13).

(İblis) dedi ki: “Yeniden diriliş gününe kadar bana süre tanı!” (A'râf, 14).

(Allah) “Sen zaten süre tanınmışlardan birisin!” buyurdu. (A'râf, 15).

(Ve İblis) şöyle dedi: “Madem ki sen beni saptırdın, yemin olsun ki ben de senin dosdoğru yolunun üzerine oturup onlar için pusu kuracağım; sonra da hem doğrudan ve açıktan hem de dolaylı ve sinsice hem süret-i

haktan görünerek hem de zaafı ve güdüleri kullanarak sokulacağı onlara: "Ve Sen onların çoğunu, şükreden kimseler arasında bulmayacaksın." (A'râf, 16-17).

(Allah): "Aşağılanmış ve dışlanmış bir hâlde defol oradan!" dedi; "onlardan kim sana uyarıya, unutmayın ki cehennem tıka basa sizlerle dolduracağım!" (A'râf, 18).

Ve (sana gelince) Ey Âdem! Sen ve eşin has bahçede yerleşin, canınızın istediği her şeyden yiyin, ama sakın şu ağaca yaklaşayım demeyin: sonra zalimlerden olursunuz! (A'râf, 19).

Şeytan Allah'ın yaklaşmayın dediği kötülüğü/günahı işlemeleri için eğer bunu yaparsanız birer melek veya burada kalıcı olanlardan olursunuz diye vesvese verdi. (A'râf, 20).

Ve onlara: "Ben gerçekten sizin iyiliğinizi isteyen biriyim" diye de yemin etti. (A'râf, 21).

Böylece onları hile ile aldattı. Ağacın meyvesini tattıklarında ayıp yerleri kendilerine göründü ve cennet yapraklarından üzerlerine örtmeye başladılar. Rableri onlara, "Ben size o ağacı yasaklamadım mı ve şeytan size apaçık bir düşmandır, demedim mi?" diye seslendi. (A'râf, 22).

O ikisi: "Ey Rabbimiz! Biz kendimize yazık ettik, yaratılış gayemize aykırı hareket ettik; bizi bağışlamaz, bize merhamet etmezsen, büyük zarara uğrayanlardan olacağız" dediler. (A'râf, 23).

Allah buyurdu ki: (Şeytanla) Birbirinize düşman olarak o bahçeden çıkın. Yeryüzünde belirli bir süreye kadar yerleşip yaşamak ve geçimlik sizi bekliyor. (A'râf, 24).

"Orada yaşayacaksınız. Orada öleceksiniz. Oradan diriltilip çıkarılacaksınız." buyurdu. (A'râf, 25).

Bu ayetlere göre yasak ağaç hadisesi, evrenin, dünyanın, canlılığın yaratılışından ve insanın yaratılanlar içinden seçilerek vahye muhatap kılınışından sonraki süreçte dünyada yaşanan bir olaydır. Bu kıssada Tanrı'nın insanlara pek çok nimet verdiği, insanlara aşmaması gereken ölçüyü bildirdiği ve daha iyi bir yaşam sürmeleri için onlara öğüt verdiği ifade edilmektedir. Bu yönüyle kıssa hem tarihi bir hadiseyi hem de tarih üstü bir hakikati anlatmaktadır. Her insanın Tanrı'nın ona verdiği değeri hak ettiğini ispat etmesi için sorumlu olduğu şeylerle sınanacağı belirtilmektedir.

Kur'an, tür olarak insana Tanrı'nın kendi ruhundan bir pay verdiğini ifade etmektedir. Bu bakış açısı yalnızca tek bir insanın ya da insan türünün değil yaratılmış olan her şeyin boş yere değil gerçek bir amaçla yaratıldığını göstermektedir. "Biz, gökleri ve yeri ve bunlar arasında bulunan şeyleri, oyun ve eğlence için (boş yere) yaratmadık" (Enbiya, 16). "O, gökleri ve yeri mutlak hakikate (bir atıf olsun diye) amaçlı olarak yarattı" (Nahl, 3). Mülk suresinde insanın yaratılış amacı "O, ölümü ve hayatı hanginizin daha güzel davranacağını sınamak için yaratmıştır" (Mülk, 2) şeklinde açık bir biçimde ifade edilmektedir. Kur'an'ın Yasak ağaç kıssasında ele aldığı konu da kadın erkek ayrımı yapılmaksızın, insanın yaratılış gayesine uygun olarak çirkin olandan uzak durup güzel olana yönelmesi gerektiğidir.

SONUÇ

Kur'an'ın fizik alemin yaratılışından insan türünün yaratılışına kadarki süreçle ilişkin anlatımı, bugün güncel bilimin verileri ile çelişki içermemektedir. İslam kültürü içinde bilimin verileri ile çelişen anlatılar kadın konusunda olduğu gibi kaynağını Kur'an'dan ya da Hz. Muhammed'e ait olan ifadelerinden almamaktadır. Kur'an ve Hz. Muhammed doğru bilgiye ulaşma noktasında insanları araştırmaya teşvik etmektedir.

"De ki: "Yeryüzünde dolaşın ve (Allah) yaratmaya nasıl başlamış bir bakın!" Allah bundan sonra son yaratılışı (ahiret hayatını) da gerçekleştirecektir. Şüphesiz ki Allah her şeye gücü yetendir" (Ankebut, 20).

"Bilgi benim mirasımdır, benden önceki peygamberlerin mirası..." (C. II, s. 58).

"Bilgi öğrenmek her mü'mine farzdır" (K. II, s. 26).

"Hikmet, mü'minin yitik malıdır" (K. II, s. 49).

"Hangi kaptan çıkarsa çıksın iyi kötü, kimde bulunursa bulunsun, hikmeti almaya bak" (K. II, s. 51). (Gölpınarlı, 2015, s. 88-104).

İslam'da inançla ve bilgi arasındaki temel problem yaratılışa ilişkin değil insanın alemdeki konumuna yani değerine ilişkindir. Bilgi ve inanç problemi, yaratıcı kudret olan Tanrı'nın yarattıkları içinden beşeri kendisine muhatap kılması noktasında başlar. Bu insanın kendisini değerli göstermek için ürettiği bir hikâye midir? Yoksa hakikat midir? Bu soru her insanın kendisinin cevaplayabileceği bir sorudur. Bu yüzden Kur'an Bakara 256. Ayette "Dinde zorlama yoktur" hükmünü ortaya koymuştur. Kur'an'ın yozlaşmış algıları ve her türlü istismarı engellemek için ortaya koyduğu bir diğer önemli hüküm din olgusunu vahiy ile sınırlandırmasıdır. Mâide Suresi 3. Ayette "Bugün dininizi sizin için tamamladım, nimetlerimin tamamını size bahşettim ve sizin için din olarak teslimiyet uygun gördüm" diyerek

dini vahyin bilgisi ile sınırlandırarak, vahyin dışındaki bütün diğer bilgileri din olarak değil kültürün bir ürünü olarak ayırmaktadır. Bakara Suresi 170. Ayette din noktasında geleneğin değil Kur'an'ın esas alınması gerektiği açık bir biçimde dile getirilmektedir. "Ama onlara "Allah'ın indirdiğine uyun" denildiğinde, "Hayır, biz yalnız atalarımızdan gördüğümüz inanç ve eylemlere uyarız" diye cevap verirler. Ya ataları akıllarını hiç kullanmamış ve doğru yolu bulamayan kimseler idiyseler, yine mi atalarının yoluna uyacaklar?". Kur'an, Şûrâ Suresi 52. Ayette Hz. Muhammed'e ve onun üzerinden her bir insana "İşte sana da böyle, emrimizden bir ruh/can vahyettik. Sen kitap nedir, iman nedir bilmezdin. Fakat biz Kur'an'ı, kullarımızdan dilediğimizi doğru yola ilettiğimiz bir ışık yaptık." ifadesiyle dine ilişkin bilgiyi geçmişin mirası üzerinden değil kitabın bildirdiklerinden hareketle ele alması gerektiğine, vahyin dışındaki bütün bilgi kaynaklarının din olgusundan ayrıştırılarak değerlendirilmesi gerektiğine işaret etmektedir. Kur'an kutsal bir metin olarak din olanla olmayanın sınırlarını açık bir biçimde çizerek insanların Tanrı'ya karşı sorumluluğu noktasındaki aracı yapıları ortadan kaldırmaktadır.

İslam belki de en çok eleştiriyi kadın konusu üzerinden almaktadır. Bunun temel sebebi İslam toplumlarında pek çok konuda olduğu gibi kadın konusunda da Kur'an'ın getirdiği esaslar değil kültürün getirdiği esaslar muhafaza edilmiştir. İslam toplumlarında eğitim, siyaset ve kadın konusunda şiddetle korunan öğretiler vahyin bildirdikleri ve Hz. Muhammed'in örnekliliği değil Kur'an'dan çok daha eski kökleri olan kültürün getirdikleridir. Hatta kimi zaman kültürel öğelerin korunması ve adaletsizliğe dayalı iktidarların meşruiyet sağlaması için Kur'an'ın esasları kasıtlı bir biçimde çarpıtılmış, Hz. Muhammed'e ait olmayan sözler onun ağzından söylenilerek hem Allah'a hem onun peygamberine iftira edilmiştir. Hz. Muhammed'in vefat ettiği dönemde ona ait olarak kabul edilen hadislerin sayısı beş yüzü geçmezken, iki yüzyıl içinde bu sayı on binleri bulmuş günümüzde ise milyonlara ulaşmıştır. Bu noktada 1400 yıl geçmesine rağmen Kur'an'ın aslının korunuyor olması çok kıymetlidir. Kitabın orijinal haliyle korunuyor olması hem her insanın vahyin doğrudan muhatabı olmasına hem de Hz. Muhammed'in ilettiği vahye aykırı davranmayacağı esasından hareketle var olanın bilgi kirliliğinin kolay bir biçimde temizlenebilmesine imkân sağlamaktadır.

KAYNAKLAR

- Bilgiç, E. (1963). Eski Mezopotamya Kavimlerinde Kanun Anlayışı ve An'anesi. A.Ü. D.T.C. F. Dergisi, Sayı 3-4, ss. 103-119.
- Gölpınarlı, A. (2015). Hz. Muhammed ve Hadisleri. İstanbul: Kapı Yayınları. S.88-104.
- Gündüz, A. (2014). Eski ve Yeni Ahid'in Kadın Anlayışına Mukabil Kur'an Medeniyeti. Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı 32. S. 78-102.
- Gürgeç, İ. (2018). Hammurabi Kanunları'nda ve Tevrat'ta Kadınla İlgili Hükümlerin Değerlendirilmesi. MCBÜ Sosyal Bilimleri Dergisi, Sayı 4. S.333-348.
- Kutsal Kitap (Tevrat, Zebur, İncil). (2016). The Bible Society in Turkey.
- İslamoğlu, M. (2020). Hayat Kitabı Kur'an. İstanbul: Düşün Yayıncılık.
- Revolution in the Perception of Women: The Qur'an

REVOLUTION IN THE PERCEPTION OF WOMEN: THE QUR'AN

EXTENDED ABSTRACT:

The issue of women is first and foremost a human rights issue. In this context, when we look at the historical background, it will be seen that women are not evaluated in the context of human rights, especially in settled societies that make up civilization. When the civilizations that left a written cultural heritage are examined, it is clearly seen that slavery is a phenomenon in social life and that women have no place in the society in socio-economic and political terms if they do not have a noble lineage. In the current studies carried out with the development of anthropology, rare perspectives on the value of women are reached while reading the history of humanity based on the myths that nomadic and some primitive tribes kept alive in oral culture and the archaeological data reached. However, history can also be read as a history of injustice in the context of women's rights. When the Qur'an is evaluated as a written text in this context, it is a text that completely destroys and reconstructs the perception of women before it. The Qur'an destroys the perception of superiority based on creation, ancestry and gender among people and defines superiority as being responsible to Allah and the laws she has set to regulate social life. According to the Qur'an, there is no intermediary structure between man and God. Every person is Allah's direct interlocutor and is responsible for his actions throughout his life only to Allah and to the laws he has communicated to all humanity. Contrary to its predecessors, the Qur'an does not distinguish between gender and lineage in terms of bearing responsibility. It is also the first legal text that accepts women as a member of society and secures their socio-economic rights.

Words: *Qur'an, Women, Revolution.*